

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Факультет психології, політології та соціології

Кафедра психології

**Кваліфікаційна робота –
Магістерський дослідницький проект**

053 «Психологія»:

на тему:

ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВІ ЯКОСТІ ПСИХОЛОГА

Виконав: здобувач 2 курсу магістратури, 3 групи

Галузь знань: 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність 053 «Психологія»

Капелюшний В.Л.

Керівник: кандидат політичних наук, доцент
Шмаленко Ю.І.

Рецензент: кандидат психологічних наук,
доцент Татяничков А.О.

АНОТАЦІЯ

Психологічні особливості цифрової грамотності психолога.

– Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Магістерський дослідницький проект на здобуття освітнього ступеню «Магістр» за спеціальністю 053 «Психологія» Національний університет «Одеська юридична Академія», Одеса, 2022 рік

Магістерський дослідницький проект присвячений вивченню психологічним особливостям цифрової грамотності психолог.

Задачі, що розглядаються в цій роботі підтверджують і доводять, що цифрова грамотність психолога є однією із головних компетенцій фахівця. В даній роботі проведено було проаналізовано цифрову грамотність психолога та його головні складові елементи такі як: цифрові уміння, цифрові навички та цифрові знання. Новизна цієї роботи полягає в тому, що були визначені нові види цифрових умінь, навичок і знань психолога та зроблена їх детальна класифікація.

Основні положення магістерського проекту можуть бути використані для наповнення відповідних розділів курсу «Кібербезпека» стосовно цифрової грамотності психолога. Також доцільно запровадити вивчення дисципліни «Інформаційні технології для психологів», яка буде включати вивчення умінь, навичок і знань в діджитал-сфері. Крім того, отримані результати можуть бути використані у практичній діяльності психолога щодо використання цифрових інструментів.

Ключові слова: цифрова грамотність, цифрові уміння, цифрові навички, цифрові знання, діджиталізація, цифрові інструменти.

ANNOTATION

The master's research project is devoted to the study of the psychological features of digital literacy by a psychologist.

The tasks considered in this work confirm and prove that the digital literacy of a psychologist is one of the main competencies of a specialist. In this work, the digital literacy of a psychologist and its main constituent elements were analyzed, such as: digital skills, digital skills and digital knowledge. The novelty of this work lies in the fact that new types of digital skills, skills and knowledge of a psychologist were identified and their detailed classification was made.

The main provisions of the master's project can be used to fill the relevant sections of the "Cybersecurity" course in relation to the psychologist's digital literacy. It is also advisable to introduce the study of the discipline "Information technologies for psychologists", which will include the study of abilities, skills and knowledge in the digital sphere. In addition, the obtained results can be used in the practical activities of a psychologist regarding the use of digital tools.

Keywords: digital literacy, digital skills, digital skills, digital knowledge, digitalization, digital tools.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ПСИХОЛОГА.....	11
1.1. Етапи організації та проведення емпіричного дослідження психологічних аспектів цифрової грамотності психолога	11
1.2. Анкетування як метод дослідження цифрової грамотності психолога	14
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ЯК ОДНІЄЇ ІЗ ГОЛОВНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПСИХОЛОГА	22
2.1. Визначення та аналіз цифрових навиків та умінь як складових компонентів цифрової грамотності психолога.....	22
2.2. Визначення та аналіз цифрових знань як складової компонентів цифрової грамотності психолога.....	31
2.3. Напрями підвищення рівня цифрової грамотності психолога: практичні рекомендації.....	35
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	38
ВИСНОВКИ	40
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	43
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Актуальність дослідження. З початком побудови інформаційного суспільства в Україні, сучасна система освіти характеризується впровадженням цифрової освіти, невід'ємною частиною якої є розвиток цифрової грамотності в контексті визначення рівня компетентності фахівців, в даному випадку ми розглядаємо психологів. Цифрова грамотність має на меті отримання та підвищення рівня знань спеціалістів в певній галузі стосовно ефективного використання цифрових продуктів та послуг через цифрові технології. Також актуальність даної теми обумовлена значним зростанням рівня кіберзлочинності.

Цифрова грамотність є порівняно новою сферою в Україні та залишаються не вивченими питання професійної компетентності психолога в сфері цифрової грамотності. Тому виникла необхідність оволодіння цифрової грамотності психолога для формування навичок під час використання цифрових технологій та в контексті професійного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення цифрової грамотності у своїх працях розглядали: П.Р. Атутов, С.Я. Батишев, А.П. Беляєва, М.О. Жиделєв, Ю.Г. Осовський, С.А. Шапоринський та ін.

Поняття «цифрова грамотність» пов'язана з іменем американського вченого Пола Гілстера, який у 1997 році, у своїй монографії «Цифрова грамотність», вперше розглянув зазначену проблему. У цій монографії було надано таке визначення, що цифрова грамотність – це вміння розуміти та використовувати інформацію, яка надана в сукупності різних форматів та широкого кола джерел за допомогою комп'ютера [1, с. 299].

Американська бібліотечна асоціація визначає цифрову грамотність як здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, оцінки, створення та передачі інформації, що вимагає як когнітивних, так і технічних навичок.

На законодавчому рівні відсутнє визнання поняттю цифрова грамотність, але існують доктринальні визначення вчених.

Одні вчені вважають, що цифрова грамотність – це система когнітивних,

соціальних і технічних навичок, які гарантують якісне існування людини в інформаційному середовищі.

По-іншому надають визначення таке, що цифрова грамотність – набір знань та вмінь, які необхідні для безпечного та ефективного використання цифрових технологій та ресурсів інтернету [2, с. 6].

Такий дослідник як Якунин А. Ф. надає таке визначення поняттю цифрова грамотність – це здатність брати участь безпечно, критично, осмислено та справедливо у виробництві та споживанні контенту в Інтернеті [3, С. 469].

Такі вчені як Н. Корецька та О. Мороз вміщують в поняття цифрової грамотності екологічне відношення до цифрових технологій як особливого середовища життя людини, що вимагає дотримання норм гігієни й відповідальності користувача [4, с. 10].

Іванченко Д. А. визначає, що цифрова грамотність – це здатність особи використовувати цифрові технології та комунікаційні інструменти для доступу, управління, інтеграції, аналізу, оцінку інформації, накопичення нових знань, створення та спілкування з іншими людьми для ефективної участі в суспільному житті [5, с. 11].

Цифрова грамотність в Україні визначається такими нормативно-правовими актами:

1. ЗУ «Про вищу освіту» від 2014 р., де визначено інформаційно-комунікаційну компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності.

2. Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 затверджено «Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки» де визначено, що серед інших загальнодержавних викликів, що стримують розвиток регіонів і держави в цілому, визначено низький рівень цифровізації регіонів і цифрової обізнаності.

3. Постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 затверджений Державний стандарт базової середньої освіти «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» визначає інформаційно-комунікаційну компетентність такою, що передбачає впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і

спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності. Поняття «цифрова компетентність» є значно ширшим ніж поняття цифрова грамотність і більш загальним, оскільки вміщує навички роботи в інформаційно-комунікаційному середовищі як провідну ознаку цифрової грамотності.

4. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67 схвалена «Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки», що визначає створення та виконання національної програми навчання загальним і професійним цифровим компетенціям та знанням як одне з пріоритетних завдань на шляху до прискореного розвитку цифрової економіки.

5. У 2016 році Кабінет Міністрів України презентував проект «Цифровий порядок денний України 2020», в якому визначено, що першочерговою сферою та ініціативою цифровізації України є поширення цифрової освіти. У названому документі вживаються поняття «цифрової грамотності», «цифрової компетентності», «цифрового інтелекту», зокрема вказано на актуальність формування наскрізної цифрової компетентності, коли вивчення предметів використовується через використання «цифрових технологій».

У 2020 році Міністерством цифрової трансформації України була розроблена онлайн-платформа «Дія. Цифрова освіта» – це національний тест перевірки цифрової грамотності громадян «Цифрограм». Тестування передбачає перевірку базових знань і навичок, виявлення прогалин в цифрових навичках шляхом перегляду освітніх серіалів. Після перегляду освітніх серіалів громадянин проходить тестування та отримує результати у вигляді сертифікату. Тестування передбачає перевірку базових знань та навичок з цифрової грамотності у таких сферах: розв’язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя; комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві; безпека у цифровому середовищі; створення цифрового контенту; інформаційна грамотність, вміння працювати з даними; основи комп’ютерної грамотності [6, С. 35].

В результаті аналізу психолого-педагогічної літератури можна надати власне визначення поняттю цифрова грамотність психолога – це сукупність знань, умінь і

навичок психолога, які обумовлюють його цифрову грамотність. Цифрова грамотність психолога дозволяє ефективно та безпечно здійснювати пошук, аналіз, оцінку певної інформації; накопичувати та використовувати цифрові технології для вирішення конкретних професійних завдань.

У зміст цифрової грамотності психолога входять такі елементи, а саме:

1. Цифрове споживання – використання інтернет послуг для роботи та життя. Включає: фіксований інтернет, мобільний інтернет, цифрові пристрої, інтернет-ЗМІ, новини, соціальні мережі, Держпослуги.

2. Цифрова компетентність – здатність ефективно користуватися технологіями. Включають: пошук інформації, використання цифрових пристроїв, використання функціоналу соціальних мереж, фінансові операції, онлайн-покупки, критичне сприйняття інформації, виробництва мультимедійного контенту, синхронізація пристроїв.

3. Цифрова безпека – основи безпеки у Мережі, яка включає: захист персональних даних, надійний пароль, легальний контент, культуру поведінки, репутацію, етику, зберігання інформації, створення резервних копій.

4. Цифрова комунікація та взаємодія: вміння спілкуватися через цифрові технології; вміння ділитись інформацією завдяки використанню цифрових технологій та тощо [2, с. 7].

Як було відмічено вище, в науковій літературі не достатньо уваги приділяється питанню дослідження психологічних аспектів цифрової грамотності психолога, яке є дуже важливим з практичного боку для безперервного навчання психолога шляхом проходження онлайн-курсів і тренінгів для отримання знань та навичок. Оскільки цифрова грамотність стала важливою передумовою для становлення конкурентоспроможного та кваліфікованого спеціаліста.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування та дослідження рівня психологічних аспектів цифрової грамотності психолога для розроблення практичних рекомендацій щодо напрямів розвитку цифрової грамотності психолога.

Завдання дослідження:

1. Визначити етапи організації та проведення емпіричного дослідження психологічних аспектів цифрової грамотності психолога.

2. Здійснити діагностику поточного стану цифрової грамотності психолога шляхом проведення анкетування.

3. Визначення та аналіз цифрових навиків та умінь як складових частин цифрової грамотності психолога.

4. Визначення та аналіз цифрових знань як складових частин цифрової грамотності психолога.

5. Охарактеризувати напрями підвищення рівня цифрової грамотності психолога та надати практичні рекомендації з розвитку цифрової грамотності психолога.

Об’єкт дослідження – цифрова грамотність психолога.

Предмет дослідження – психологічні особливості цифрової грамотності психолога.

Відповідно до поставлених завдань було застосовано такі **методи дослідження**: аналізу та синтезу; анкетування; метод математичної статистики; метод групування; метод класифікації.

Елементи наукової новизни. Наукова новизна дослідження полягає в наступному:

- 1) уточнення поняття цифрової грамотності психолога;
- 2) розробка анкети для визначення рівня цифрової грамотності психолога;
- 3) розроблення методичних рекомендацій для підвищення рівня цифрової грамотності психологів.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані дані можуть бути використані в роботі практичних психологів для активізації безперервного процесу навчання та постійного самовдосконалювання. Крім того, основні положення магістерського проекту можуть бути використані під час організації та проведенні лекційних та практичних занять з дисципліни «Психологія та педагогіка вищої школи» стосовно цифрової грамотності як головної компетенції психолога.

Публікації за темою дослідження. За темою дослідження підготовлено тези “Цифрова грамотність психолога: поняття та складові елементи ” для науково-

практичної конференції «Українське суспільство в умовах воєнного стану: сучасні виклики та напрямки розвитку» в Національному університеті «Одеська юридична академія», яка відбулася 17 червня 2022 р.

Кваліфікаційна робота «Психологічні особливості цифрової грамотності психолога» складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (38 джерел). Зміст роботи викладений на 52 сторінці, містить 7 таблиць, 1 додатку.

РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ПСИХОЛОГА

1.1. Етапи організації та проведення емпіричного дослідження психологічних аспектів цифрової грамотності психолога

Організація дослідження психологічних аспектів цифрової грамотності психолога та його проведення здійснювалось з урахуванням 2-х рівнів наукового пізнання - це теоретичного та емпіричного, які є взаємопов'язані між собою.

Почнемо з аналізу емпіричного етапу дослідження психологічних аспектів цифрової грамотності психолога, яке полягає в безпосередньому дослідженні конкретних явищ шляхом здійснення спостереження та проведення анкетування, в результаті чого здійснюється узагальнення результатів дослідження для наступного провадження їх у практичну діяльність психолога. Характерною особливістю даного етапу є наявність безпосереднього контакту особи, яка проводить анкетування з респондентом для визначення цифрових навиків, умінь та знань, які притаманні психологові. Емпіричні дослідження використовуються для відповіді на чітко поставлені питання на основі висування гіпотез, які повинні або підтвердженні або спростовані шляхом надання кількох альтернативних відповідей.

Цей етап пов'язаний із послідовним проведенням наступних дій:

- 1) критична оцінка та перевірка кожного факту;
- 2) детальний опис кожного із досліджуваних фактів;
- 3) відбір з усіх фактів типових, найбільш повторюваних, які виражають основні тенденції розвитку;
- 4) класифікація фактів за їх істотними ознаками;
- 5) визначення істотних закономірностей, які характеризують досліджувані явища [7, С. 95].

Теоретичний етап наукового дослідження полягає в науковому аналізі сутності досліджуваного об'єкта шляхом визначення і пояснення його істотних властивостей,

яке спрямоване на об'єднання інформації щодо окремих сторін в цілісну, єдину структуру та включає в себе систему понять і суджень. Також на цьому етапі дослідження здійснюється прогнозування можливих подій або змін в досліджуваних явищах, розробки принципів та практичних рекомендацій. Теоретичний етап полягає у наданні визначенні поняттю цифрова грамотність, елементи цифрової грамотності: цифрове споживання, цифрова компетенція, цифрова безпека, цифрова комунікація.

Організація та проведення дослідження психологічних особливостей цифрової грамотності психолога включала себе додаткові задачі емпіричної спрямованості:

1. Підбір та використання методів дослідження, які підходять для цифрової грамотності як однієї з ключових компетенцій психолога.

2. Емпіричне вивчення особливостей цифрової грамотності психолога у репрезентативній вибірці

Дослідження психологічних особливостей цифрової грамотності психолога здійснювалось в кілька етапів: підготовчий, етап збору інформації, заключний.

Підготовчий етап становив собою планування дослідження. Було визначено проблему, об'єкт, предмет, мету та задачі дослідження, обрано методи дослідження та сформовано вибірку дослідження.

На даному етапі було поставлено та вирішено наступні задачі:

1. Аналіз теоретичних підходів вітчизняних та зарубіжних вчених щодо визначення цифрової грамотності психолога.

2. Підбір репрезентативної вибірки.

3. Визначення методів дослідження, а саме: аналіз та синтез; анонімне анкетування, метод математичної статистики, ранжування, класифікації та групування.

4. Розробка анкети для діагностичної процедури з дотриманням основних вимог такої як етичної та конфіденційної

5. Відбір методів математичної обробки даних.

Емпіричну вибірку склало 40 осіб в віці 18 – 20 років, серед яких було 15 чоловіків та 25 жінок, які навчаються на факультеті психології. Вікова група досліджуваних була обрана через відсутність достатньої кількості наукових даних про рівень цифрової грамотності психолога

Етап збору інформації включав в себе отримання фактичних даних за допомогою психодіагностичного обстеження шляхом анкетування студентів-психологів та практичних психологів для співвідношення цифрових навиків, умінь та знань

Дослідження проводилося в індивідуальній формі через мережу Інтернет, а саме Google Form. Усі учасники дали свою згоду на участь в анкетуванні. Збір емпіричного матеріалу включав в себе такі стадії:

1. Підготовка до проведення дослідження. На даному етапі було сформовані питання в анкеті для анкетування.

2. Первинна робота з респондентами. На даному етапі було встановлено проводилося ознайомлення респондентів із процедурою проведення анкетування та інструкціями до тестів.

3. Збір даних.

Заклучний етап складався з математичної обробки емпіричного матеріалу, інтерпретації отриманих результатів у вигляді діаграм, оформлення результатів дослідницької роботи та формулювання висновків.

В даній роботі було використано такі методи:

1. Аналіз та синтезу - виокремили перелік професійно важливих здібностей та умінь.

2. Анонімної анкети - встановили професійно важливі вміння, навиків та знання цифрової грамотності психолога.

3. Метод математичної статистики - статистично підраховували результати, винайшли середньостатистичні показники по кожній групі умінь, навиків та знань цифрової грамотності.

4. Метод класифікації –систематизували наукові уявлення щодо переліку професійно важливих навиків, умінь та знань психолога, їх організували на підставі їхньої подібності в певних сутнісних змістовних характеристиках.

5. Метод групування – це означає, що на підставі загальної спрямованості професійно важливих здібностей та умінь психолога-консультанта об'єднали їх в окремі групи [8, С. 67].

Таким чином, магістерський проект складався з наступних етапів: підготовчого, етапу збору інформації та інтерпретаційного, кожний з яких мав свої конкретні цілі та завдання.

1.2. Анкетування як метод дослідження цифрової грамотності психолога

Для проведення моніторингу рівня цифрової грамотності психолога використовується такий дієвий метод отримання інформації як опитування, який поділяються на інтерв'ю та анкетування. В даному дослідженні ми використовували метод анкетування.

У 2020 році Міністерством цифрової трансформації України була розроблена онлайн-платформа «Дія. Цифрова освіта» – це національний тест перевірки цифрової грамотності громадян «Цифрограм». Тестування передбачає перевірку базових знань і навичок, виявлення прогалин в цифрових навичках шляхом перегляду освітніх серіалів. Після перегляду освітніх серіалів громадянин проходить тестування та отримує результати у вигляді сертифікату [6, С. 35].

Тестування передбачає перевірку базових знань та навичок з цифрової грамотності у таких сферах:

- ✓ розв'язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя; комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві;
- ✓ безпека у цифровому середовищі;
- ✓ створення цифрового контенту;
- ✓ інформаційна грамотність, вміння працювати з даними;
- ✓ основи комп'ютерної грамотності.

Анкетування – це метод отримання інформації від респондентів шляхом їх письмового опитування через систему попередньо підготовлених запитань (анкет). Анкетування може бути очним та заочним.

Почнемо з надання визначення, що очне анкетування – це таке анкетування, яке полягає в тому, що особа, яка збирає інформацію, роздає анкети та є присутня при їх

заповнені. А навпаки заочне анкетування – це надходження анкет респондентам, збір і аналіз інформації, отриманої від них проходить дистанційно через мережу Інтернет, а саме додаток Google Forms.

Переваги проведення анкетування:

- 1) швидкий і доступний метод збору інформації;
- 2) можливість одночасного охоплення великої кількості респондентів;
- 3) можливість отримання інформації стосовно різних сфер діяльності;
- 4) можливість проведення аналогічного дослідження через проміжок часу [9, С. 81].

Запитання в анкетах діляться на два види: відкритого та закритого типу. Відкриті запитання – це такі запитання, які дають можливість для респондентів самостійно формувати відповіді на поставлене запитання.

Закриті запитання – це обрання одного чи декількох альтернативних відповідей на поставлене запитання.

В даному дослідженні для визначення рівня цифрової грамотності питання використовувались закритого типу. У анкеті було запропоновано оцінити рівень цифрової грамотності шляхом оцінки якостей, надавались декілька варіантів відповідей для оцінки рівня володіння за шкалою від 1 до 5, а саме 1 – дуже низький; 2 – низький; 3 – середній; 4 – високий; 5 – дуже високий рівень володіння. Анкета підготовлена та була розміщена на платформі Google Forms.

Нами були відібрані професійно важливі уміння, навички та знання, які характеризують рівень цифрової грамотності психолога та основі яких була розроблена анкета та проведено анонімне анкетування з дотриманням етичних принципів та добровільної згоди на участь в анкетуванні. Участь в анкетуванні прийняли 40 осіб. Респондентами стали студенти-психологи 1 та 2 курсів.

Всі запитання в анкеті можна поділити на 5 груп:

- 1) перша група – це питання стосовно використання психологами цифрових інструментів в своїй роботі;
- 2) друга група – це питання стосовно компонентів цифрової грамотності;

3) третя група – це питання на визначення професійно важливих умінь цифрової грамотності, яка притаманна психологу;

4) четверта група – це питання на визначення цифрових навичок цифрової грамотності психолога;

5) п'ята група – це питання спрямовані на визначення цифрових знань цифрової грамотності психолога.

Інформація у вигляді відповідей, яка була зібрана в процесі анкетування була всебічно проаналізовано та проілюстрована в діаграмах.

Почнемо з характеристики **першої групи питань**, які були спрямовані на визначення рівня використання психологами цифрових інструментів.

Для початку розкриємо зміст поняття «цифрові інструменти», зокрема, можна виділити такі блоки додатків, які мають широкі можливості:

1) соціальні мережи: блоги або цифрові журнали, сторінки та групи у Facebook, LinkedIn (соціальна мережа для пошуку та встановлення ділових контактів), YouTube;

2) мультимедійні додатки: Gurumind (джерела медитації та вправ на релаксацію); Mayo Tech (широкий спектор фізичних та психологічних рекомендацій); NovoPsych Psychometrics (різні оціночні тести, що застосовуються до пацієнтів);

3) додатки для дзвінків та обміну повідомлень – це загальні та спеціальні додатки.

До загальних відносять: Viber, Telegram, Skype, Zoom.

До спеціальних додатків, які допомагають в роботі психолога належать:

✓ Mentavio (з'єднує психотерапевтів та користувачів, які шукають психологічну підтримку та надає можливість онлайн консультацій);

✓ AirPersons (програма, яка дає можливість спілкуватися між психологами та іншими професіоналами та клієнтами);

✓ Психат (можливість швидкого контактування з психологами, які пропонують дистанційну допомогу);

✓ iGrade для психолога (впорядковування інформації про своїх клієнтів).

4) цифрові інструменти, які допомагають проводити інтерактивну взаємодію:

- КАНООТ - це безкоштовна освітня платформа, за допомогою якої можна проводити інтерактивні заняття можливість проводити онлайн-тестування.

- Ще одним MENTIMETER – цифровий інструмент, який дає можливість проводити голосування, проводити взаємодії з аудиторією та миттєво отримувати результати.

-FLIPGRID – інструмент відео-спілкування учасників навчального процесу [10, С. 7].

Друга група питань - питання стосовно компонентів цифрової грамотності. В даній групі ставили такі питання:

✓ інформаційна грамотність (тобто, уміння шукати, оцінювати та ефективно використовувати інформацію);

✓ кіберобізнаність (тобто, використання заходів безпеки з метою забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних);

✓ ІТ-грамотність (тобто, уміння користуватися програмами та сервісами);

✓ академічна доброчесність (тобто, робота з інформацією з позиції авторського права, інтелектуальної власності);

✓ комунікації та співробітництва (тобто, участь у цифрових мережах для навчання, проведення дослідження та професійного розвитку);

✓ цифрового профілю (тобто, управління цифровою репутацією та он-лайн ідентичністю);

✓ медіаграмотності (тобто, здатність критично сприймати та аналізувати інформацію);

✓ пізнавальний (тобто, уміння ефективно отримувати знання у технологічному середовищі) [11, С. 10].

Наступною групою є **третя група** – це професійно важливі уміння **різновидів цифрової грамотності психолога**. Ми виокремили такі різновиди цифрової грамотності психолога як:

1) **діджитал-інформаційно-пошукова цифрова грамотність**. Вона обумовлюється такими професійно важливими вміннями як: здійснювати пошук, відбір, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій; використовувати можливості авторизованих інформаційно-пошукових систем. банки даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності;

здійснювати підбір програмного забезпечення, який потрібний для психологічної діяльності.

2) **діджитал-соціально-комунікативна цифрова грамотність.** Вона обумовлюється такими професійно важливими вміннями як: створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі інтернет; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності; використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем; поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій; спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту.

3) **діджитал-методична цифрова грамотність.** Вона обумовлюється такими професійно важливими вміннями як: створювати саморекламний продукт на персональних сторінках; готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності; створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію; долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів) тощо.

4) **діджитал-операціональна цифрова грамотність.** Вона обумовлюється такими професійно-важливими вміннями як: створити свій онлайн-кабінет; створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки; користуватися фото-; відео-; графічними редакторами; працювати з інформацією (як числами, так і текстами); опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми; шукати створювати та обмінюватися цифровими ресурсами; використовуючи сервіси та засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій.

5) **діджитал-аналітична цифрова грамотність психолога.** Вона обумовлюється такими професійно важливими вміннями як: здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій, аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій; аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій [33, С. 98].

Наступною групою питань є **четверта група** – це питання на визначення цифрових навичок цифрової грамотності. До цієї групи входять такі навички як: користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації; використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях; використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Останньою групою в анкеті є **п'ята група** – це питання спрямовані на визначення професійно важливих знань цифрової грамотності. Отже, у психолога повинні бути розвинуті такі професійно важливі знання цифрової грамотності, а саме психолог повинен знати: інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта; сучасні інформаційні технології та системи; технології обробки текстової інформації; типи даних, які використовуються в Excel; технології обробки графічної інформації; технології опрацювання мультимедійних даних; технології розробки веб-сайтів; основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці; особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін. [33, С. 102].

Таким чином, можна окреслити, що під час проведення анкетування для досягнення поставленої мети потрібно дотримуватись наступ вимог:

- 1) анкетування повинно проводитись анонімно;
- 2) запитання в анкеті повинні враховувати індивідуально-психологічні особливості респондентів;
- 3) у вступній частині анкети має обов'язково зазначатися основна мета дослідження і підкреслена важливість відповідей кожного респондента;
- 4) запитання анкети повинні бути чіткими, зрозумілими та лаконічними учасникам анкетування;
- 5) запитання не повинні містити подвійного заперечення;
- 6) дотримання логічної послідовності поставлених запитань, які повинні чітко відповідати меті та завданням дослідження.

Таким чином, обрані нами методи та виокремлені нами детермінуючі складові цифрової грамотності, дозволили нам систематизувати усю наявну інформацію та

провести наукове дослідження для уточнення та систематизації деяких теоретичних положень щодо цифрової грамотності психолога.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Аналіз наукової літератури показав, що поняття цифрової грамотності на даний період часу є новим серед понять, що стосуються відповідного рівня компетентності у сфері цифрових технологій психолога. Його визначення й досі залишається дискусійним серед наукової спільноти та потребує ґрунтовного вивчення, але попри це, сприяє ефективній популяризації цифрової грамотності фахівців. У центрі уваги науковців також питання визначення структурних елементів та змісту даного поняття.

Зміст поняття цифрової грамотності психолога доцільно розглядати як сукупність знань, умінь і навичок психолога, які дозволяють ефективно та безпечно здійснювати пошук, аналіз, оцінку певної інформації; накопичувати та використовувати цифрові технології для вирішення конкретних професійних завдань.

Діджиталізація більшості сфер життєдіяльності потребує від людини повного сприйняття сучасних реалій та здатності постійно опановувати новітні інформаційно-комунікаційні технології.

Варто відзначити, що із підвищенням рівня цифрової грамотності психолога складові елементи такі як уміння, навички та знання стануть необхідним базовим набором якостей, без яких відтворення власної діяльності стане ускладненим або навіть неможливим.

Цифрова компетентність у сфері практичної психології є одним із головних значущих елементів, ураховуючи нинішній суспільно-політичний стан в Україні. За останні 3-5 років було впроваджено безліч цифрових технологій у психологічне консультування, починаючи від переходу в онлайн-формат закінчуючи використанням VR-пристроїв задля ефективного розв'язання психологічних проблем населення. Перебіг технологічного прогресу прискорюється з кожним днем, в той час як для

спеціалістів на даний момент немає потрібного освітнього рівня, який зможе сприяти подальшому цифровому розвитку

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СКЛАДОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЦИФРОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ПСИХОЛОГА

2.1. Визначення та аналіз цифрових навиків та умінь як складових частин цифрової грамотності психолога

Розвиток сучасного інформаційного суспільства, інтенсивне оновлення й переструктурування всіх сфер суспільного життя у зв'язку з цифровізацією призводить до необхідності розвитку цифрової грамотності серед широко кола спеціалістів. Першочерговою сферою цифровізації в Україні є поширення цифрової освіти, у зв'язку з цим державні органи влади визначають, що створення та виконання національної програми навчання загальним і професійним цифровим компетенціям та знанням як одне з пріоритетних завдань на шляху до прискореного розвитку цифрової економіки. Тому виникає необхідність розгляду та аналізу питання цифрової грамотності як однієї з пріоритетних.

Почнемо з розгляду поняття цифрова грамотність психолога – це здатність психолога застосовувати та використовувати новітні інноваційні інформаційні технології. Цифрова грамотність є поняттям більш загальним, оскільки вміщує навички роботи в інформаційно-комунікаційному середовищі як провідну ознаку цифрової грамотності. Цифрова грамотність включає в себе такі складові як уміння, навички та знання.

Вивченням питання цифрової грамотності та її складових займається проф. Цільмак О.М., яка надала дуже вдалі визначення поняттям уміння, навички і знання та ін. [33]

Слід зазначити, що цифрова грамотність психолога базується на сукупності знань, умінь та навичок.

Базовою складовою цифрової грамотності є уміння. **Уміння** – це здатність особи виконувати певні дії або діяльність на основі здобутих знань в сфері ІТ-технологій та сформованих навичок. Вони забезпечують осмисленість, раціональність, продуктивність та ефективність професійної діяльності.

В результаті аналізу наукової літератури та проведеного опитування психологів щодо різновидів цифрових умінь, ми згрупувати та виокремили такі різновиди цифрової грамотності психолога, а саме:

- 1) діджитал-інформаційно-пошукова грамотність – це здатність психолога оперативно знаходити інформацію та необхідні дані;
- 2) діджитал-соціально-комунікативна грамотність – це здатність психолога до соціальної комунікації та соціальної взаємодії в цифровому просторі;
- 3) діджитал-методична грамотність – це здатність психолога здійснювати підготовку та розробку необхідних матеріалів для більш ефективного здійснення професійних функцій;
- 4) діджитал-операціональна грамотність – це здатність психолога опрацьовувати та розміщати мультимедійні матеріали та данні на офіційних сторінках та в соціальній мережі;
- 5) аналітична грамотність – здатність психологів за допомогою програмного ІТ забезпечення здійснювати аналіз даних (психодіагностичних, біографічних, життєвої ситуації клієнта та тощо) [33, С. 105].

Ми провели дослідження, щоб з'ясувати рівень цифрової грамотності майбутніх психологів та важливість певних цифрових умінь. В результаті проведеного дослідження було детально вивчені результати та були надані у вигляді таблиці.

Респонденти визначали за шкалою від 1 до 5, де: 1 – дуже низький рівень розвитку, 2 – низький, 3 – середній, 4 – високий, 5 – дуже високий рівень розвитку.

Почнемо з розгляду результатів умінь першої групи цифрової грамотності, які поділити респонденти поділили на дуже високий рівень, високий та середній рівень володіння.

За результатами дослідження респонденти вказали, що на дуже високому рівні **діджитал-інформаційно-пошукової** грамотності, – психолог повинен володіти такими цифровими умінням як – здійснення пошуку, відбору, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій. 70 % респондентів визначили, що таке цифрове уміння як здійснення пошуку, відбору, зберігання інформації за

допомогою різних інформаційно-пошукових технологій, – повинно бути розвинуто на дуже високому рівні (див. табл.1).

Таблиця 1

Ступінь розвитку цифрових умінь діджитал-інформаційно-пошукової грамотності психолога

Цифрові уміння	Шкала вимірювання (%)				
	1	2	3	4	5
1) здійснювати пошук, відбір, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій	0	0	0	0	70
2) використовувати можливості авторизованих інформаційно-пошукових систем, банки даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності	0	0	0	66	0
3) здійснювати підбір програмного забезпечення, який потрібний для психологічної діяльності	0	0	40	0	0
Середнє значення:	0	0	40	66	70

Наступним умінням є використання можливостей авторизованих інформаційно-пошукових систем, банків даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності, 66 % респондентів визначали, що психолог володіти ним на високому рівні (див. табл.1)..

Ще одним цифровим умінням, яке входить до складу діджитал-інформаційно-пошукової грамотності є підбір програмного забезпечення, яке потрібне для психологічної діяльності психолога. Дослідження показало, що близько 40 % респондентів вказали, що психолог повинен володіти на середньому рівні (див. табл.1)..

Результати аналізу даної групи цифрової грамотності ми продемонстрували в таблиці ступеня розвитку цифрового уміння – здійснення пошуку, відбору, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій.

Таким чином, визначена та проаналізована група умінь, які входять до діджитал-інформаційно-пошукової грамотності психолога рівень володіння повинен бути середній, високий чи дуже високий (див. табл.1).

Наступну групу цифрових умінь складають *діджитал-соціально-комунікативна грамотність* (див. табл.2).

За результатами дослідження цифрових умінь даної групи цифрової грамотності, можна визначити, що цифрові уміння повинні бути розвинені на дуже високому рівні та високому рівні.

Таблиця 2

Ступінь розвитку цифрових умінь діджитал-соціально-комунікативної грамотності психолога

Цифрові уміння	1	2	3	4	5
1) створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі інтернет	0	0	0	0	33,7
2) використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності	0	0	0	0	46,7
3) використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем	0	0	0	43,3	0
4) поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій	0	0	0	0	66,7
5) спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту	0	0	0	0	53,3
Середнє значення:	0	0	0	43,3	50,1

До дуже високого рівня розвитку слід віднести таке цифрове уміння психолога як уміння створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі Інтернет. За шкалою вимірювання цей показник складає 33,7 % респондентів (див. табл.2).

Наступним є цифровим умінням психолога дуже високого рівня розвитку є уміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності, такий показник складає 46,7 % (див. табл.2).

Ще одним умінням, яке входить до групи дуже високого рівня є цифрове уміння поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій, такий показник складає 66,7 % (див. табл.2).

55,3 % учасників опитування визначили, що дуже високий рівень притаманний такому умінню як спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту.

На черзі високий рівень володіння за шкалою від 1 до 5, сюди можна віднести уміння використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту,

розвитку та розв'язання психологічних проблем. Показник складає 43,3 % респондентів визначили такий рівень.

Таким чином, визначена та проаналізована група цифрових умінь, які входять до діджитал-соціально-комунікативної грамотності. За результатами дослідження респонденти визначили, що психологи повинні володіти цифровими вміннями на високому та дуже високому рівні (див. табл.2).

Наступну групу цифрових умінь психолога складають **діджитал-методична грамотність**.

В результаті проведеного дослідження більшість респондентів визначили 3 рівня володіння в даній групі цифрової грамотності – дуже високий, високий та середній (див. табл.3).

До дуже високого рівня володіння відносяться створювати самореklamний продукт на персональних сторінках та вміння готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності за допомогою програмного інструментарію. Близько 43,3 % респондентів визнали рівень володіння.

Таблиця 3

Ступінь розвитку цифрових умінь діджитал-методичної грамотності психолога

Цифрові вміння					
	1	2	3	4	5
1) створювати самореklamний продукт на персональних сторінках	0	0	0	0	43,3
2) готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності	0	0	0	0	43,3
3) створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію	0	0	46,7	0	0
4) долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів)	0	0	0	53,3	0
Середнє значення:	0	0	46,7	53,3	23,3

Наступний рівень є високий рівень володіння, до складу якого входить долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів). З результатами дослідження показник складає 53,3 % респондентів (див. табл.3).

Третьою групою умінь за шкалою від 1 до 5 є середній рівень володіння, тобто уміння створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію, близько 53,3 % майбутніх психологів визначили це.

Таким чином, була визначена та проаналізована група цифрових умінь, які входять до діджитал-методичної грамотності, респонденти відповіли, що психологи повинні володіти цими цифровими уміннями на дуже високому, високому та середньому рівнях (див. табл.3).

Наступну групу складають цифрові уміння *діджитал-операціональної* грамотності. Група цифрових умінь даного виду грамотності респонденти поділили на дуже високий та високий рівень володіння (див. табл.4).

До дуже високого рівня володіння відносяться два уміння. Перше – це уміння створювати свій онлайн-кабінет, близько 33 % респондентів визначили рівень. Друге - це уміння опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми, показник складає близько 35 % респондентів (див. табл.4).

Таблиця 4

Ступінь розвитку цифрових умінь діджитал-операціональної грамотності психолога

Цифрові уміння					
	1	2	3	4	5
1) створити свій онлайн-кабінет	0	0	0		33
2) користуватися фото-; відео-. графічними редакторами				43,3	
3) опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми	0	0	0	0	35
4) шукати, створювати та обмінюватися цифровими ресурсами	0	0	0	40	0
5) використовуючи сервіси та засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій	0	0	0	40	0
6) створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки	0	0	0	45	0
7) працювати з інформацією (як числами, так і текстами)	0	0	0	36,7	0
Середнє значення:	0	0	0	41	34

До високого рівня володіння відносяться – уміння створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки, це визначили 45 % респондентів. Таке цифрове уміння як користуватися фото-; відео-. графічними редакторами складає 43,3 %. Ще одними цифровим умінням з високим рівнем володінням, за яке проголосували 43 % респондентів є уміння шукати створювати та обмінюватися цифровими ресурсами та уміння використовуючи сервіси і засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій

До цієї групи можна віднести цифрове уміння як працювати з інформацією (як числами, так і текстами), показник якого складає 36,7 %.

Таким чином, визначена та проаналізована група цифрових умінь, які входять до діджитал-операціональної грамотності, респонденти визначили, що психологи повинні володіти на дуже високому рівні та високому рівні.

Остання група – це *діджитал-аналітична грамотність психолога* обумовлюється високими та дуже високими рівнями володіння.

До групи з дуже високим рівнем володіння відноситься таке цифрове уміння як здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій, показники якого складають 43 % респондентів.

Таблиця 5

Ступінь розвитку цифрових умінь діджитал-аналітичної грамотності психолога

Цифрові уміння					
	1	2	3	4	5
1) здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій	0	0	0	0	43,3
2) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій	0	0	0	73,3	0
3) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій	0	0	0	47,5	0
Середнє значення:	0	0	0	60,4	43,3

Інші два цифрові уміння з високим рівнем розвитку: перше уміння аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій, визначені 73,3 % респондентів та

друге уміння аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій 47,5 (див. табл.5).

Отже, визначена та проаналізована група цифрових умінь, які входять до діджитал-аналітичної грамотності, респонденти визначили, що психологи повинні володіти на дуже високому рівні та високому рівні.

Середнє значення цифрових умінь психолога на першому місці знаходяться уміння високого рівня, яка складає 48,8 %. На другому місці знаходяться уміння дуже високого рівня з показником 46,83 %. На третьому місці уміння середнього рівня з показником 43,3 % (див. табл.1-5). Тобто, респонденти визначили, що навички відіграють важливу роль в професійній діяльності психолога тому вони повинні бути розвинуті майже всі

Другою складовою цифрової грамотності є навички – це сформовані автоматизовані інстинктоподібні дії, що реалізуються на рівні несвідомого контролю. Навички є важливими компонентами умінь. Вони утворюються шляхом заучування (через повторення) певних рухів, необхідних для виконання відповідних дій. В даному випадку ми розглядаємо цифрові – це процес володіння комп'ютерною технікою та застосування технічних засобів [13, С. 128].

Перша група цифрових навичок включає в себе - користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації. Тобто, ця група навичок пов'язана із здійсненням таких операцій щодо збирання, введення, записування, перетворення, зберігання, реєстрація з знищення за допомогою обчислювальної техніки. Респонденти визначили наступним чином, що психолог повинен володіти на високому рівні, а саме 43,3 %.

Наступна група цифрових навиків - використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях. Респонденти надали відповідь, що на високому рівні психолог повинен володіти, а саме 50 %.

Остання групу цифрових навиків складають – навички щодо використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності психолога. Студенти-психологи визначали, а саме 46,7 % респондентів вказали, високий рівень володіння (див. табл.6.).

Ступінь розвитку цифрових навиків психолога

Види цифрових навиків	Шкала вимірювання (%)				
	1	2	3	4	5
1) користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації	0	0	0	43,3	0
2) використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях	0	0	0	50	0
3) використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності психолога	0	0	0	46,7	0
Середнє значення:				46,7	

Таким чином, за результатами анкетування на першому місця респонденти визначали, що повинні володіти такі цифровими навиками як використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях. На другому місці студенти-психологи визначили, що використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності психолога. На третьому місці знаходиться такий цифровий навик як користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації. Тому високий рівень володіння цифровими навиками є обов'язковим складовим елементом цифрової грамотності психолога.

Отже, нами було проведене дослідження шляхом анкетування, респонденти повинні за шкалою від 1 до 5 визначити рівень володіння цифровими вміннями та навичками психологами. За результатами дослідження було встановлена середнє значення умінь шляхом використання математичного методу обчислення. На першому місці за важливістю володіння знаходиться цифрові вміння дуже високого рівня володіння групи діджитал-інформаційно-пошукової грамотності, середньоарифметичне значення якої складає 70 %. На другому посідає цифрові вміння високого рівня володіння діджитал-інформаційно-пошукової грамотності середньоарифметичне значення, якої є 60 %. Третє місце займають цифрові вміння високого рівня володіння діджитал-аналітичної грамотності з 60,4 %. Четверте місце з 53,3 % належить діджитал-методичній грамотності та її цифровим вмінням високого рівня володіння. І останнє місце серед грамотності респонденти віддали діджитал-соціально-

комунікативна грамотність дуже високого рівня володіння з середньоарифметичним показником 50,1 %.

Таким чином, респонденти визначали, що цифрові уміння всіх різновидів цифрової грамотності є дуже важливі для психолога і повинні бути розвинені на високому чи дуже високому рівні. Але в деяких випадках респонденти відповіли середній рівень володіння.

Ще однією складовою цифрової грамотності є цифрові навички. Детально проаналізувавши відповіді респондентів, можна визначити середнє значення володіння цифровими навичками, яке складає 46, 7 % і рівень володіння високий.

Отже, з представлених результатів дослідження ми можемо зробити висновок про те, що проведене опитування шляхом анкетування дає нам підстави вважати про обов'язковість розвитку цифрових умінь та навичок як складових елементів цифрової грамотності психолога, що дає змогу впевнено обирати та використовувати цифрові ресурси у професійній діяльності. З кожним днем з'являється дедалі більше нових інструментів для професійної реалізації практичного психолога, що зумовлює важливість розвитку цифрової грамотності фахівців.

2.2. Визначення та аналіз цифрових знань як складової частини цифрової грамотності психолога.

Цифрові знання відіграють важливу роль в роботі психолога з цифровими технологіями для безперервного навчання та для виконання професійних обов'язків. У зв'язки з цим вони є базовим елементом для використання умінь та навичок. Знання в сфері описують як цифрові технології можна використовувати для освіти та навчання.

Цифрові знання – це третій складовий елемент цифрової грамотності після умінь та навичок. Перейдемо до розгляду поняття цифрові знання – це знання про цифрові уміння та навички, що дозволяють безпечно та ефективно використовувати ІТ-технології. Останнім часом стали розповсюдженими такі форми участі як вебінар та онлайн-конференції [15].

В своєму дослідженні ми провели опитування шляхом анкетування, за шкалою від 1 до 5, де: 1 – дуже низький рівень розвитку, 2 – низький, 3 – середній, 4 – високий, 5 – дуже високий рівень розвитку.

У психолога повинні бути розвинуті такі професійно важливі ґрунтовні знання цифрової компетентності, які ми розділили на три рівня за результатами дослідження.

Почнемо з дуже високого рівня розвитку знань – психолог повинен знати інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта. 46,7 % респондентів визначили так.

Основними сервісами Internet є:

1. Сервіс FTP (File Transfer Protocol). Це протокол передачі файлів, один із перших сервісів Internet. Цей сервіс дає можливість користувачу обмінюватися текстовими файлами з будь-яким комп'ютером в мережі. Даний сервіс може використовуватися для поширення програмних продуктів, баз даних, моделей, рекламних презентацій, великих за обсягом документів.

2. Електронна пошта (E-mail) є найпоширенішим сервісом Internet. Цей сервіс забезпечує обмін поштовими повідомленнями в мережі Internet. Можливість відправлення текстових та двійкових файлів, тобто схем, ілюстрації, програми, архіви. Перевагами електронної пошти є: швидкість, миттєвість розсилки, автоматичне зберігання архіву листування, можливість вставлення шаблону.

3. Сервіс Mail Lists, тобто підписавшись на списки розсилки, можна регулярно одержувати електронною поштою повідомлення на визначену тематику.

4. Сервіс Usenet, тобто групи новин або телеконференції, забезпечує обмін інформацією між усіма, хто користується ним.

5. Сервіс WWW (World Wide Web – всесвітня павутина) – це єдиний інформаційний простір, який складається із сотень мільйонів взаємопов'язаних гіпертекстових електронних документів, тобто гіперпосилання, що зберігаються на Web-сторінках.

6. Сервіс IRC (Internet Relay Chat), тобто забезпечує проведення відеоконференцій у режимі реального часу.

7. Служба ICQ – це сервіс призначений для пошуку мережної IP-адреси людини, комп'ютер якої приєднано в даний момент до мережі Internet.

8. Сервіс Telnet, тобто віддалений доступ. Дає можливість користувачу працювати на будь-якому комп'ютері мережі Internet, як на своєму власному [17, С. 200-205].

Наступні знання, які відносяться до цього рівня – знання про сучасні інформаційні технології та системи з показником 60 %. Розглянемо поняття, сучасні інформаційні технології – це сукупність засобів, методів і прийомів збирання, зберігання та опрацювання, подання та передавання повідомлень, що розширює знання фахівців та розвиває їх можливості щодо управління технічними та соціальними процесами.

Ще одні знання стосовно технології обробки текстової інформації з показником 43,3 %. Технології обробки текстової інформації здійснюється за допомогою:

1. Текстових редакторів (для роботи з текстами).
2. Текстові процесори (для роботи з текстовими документами).
3. Видавничі системи (підготовка текстових документів до публікацій і типографського друку).
4. Програми-перекладачі, словники (автоматичний переклад тексту документа).
5. Програми контекстного пошуку інформації в текстових документах [18, С. 121].

Друга група знань з високим рівнем розвитку, в результаті аналізу сюди можна віднести типи даних, які використовуються в Excel з показником 50 %. Microsoft Excel – табличний процесор, програма створена для роботи з електронними таблицями. Ця програма містить багато математичних та статистичних функцій, для проведення розрахунків.

Наступні знання з високим рівнем - знання щодо технології обробки графічної інформації з показником 37, 7 %. Технологія обробки графічної інформації – це підготовка, зберігання і відтворення графічної інформації, тобто моделі об'єктів і їх зображення за допомогою комп'ютера.

Ще одними знаннями з високим рівнем розвитку є знання щодо технології опрацювання мультимедійних даних з показником 53,3. Мультимедія – це поєднання різних способів подання повідомлень: текст, аудіо, зображення, анімацію, відео, інтерактивні елементи [23, С. 100].

Наступними є знання щодо технології розробки веб-сайтів з показником 40 %. Можна виділити п'ять основних методів розробки:

1. Ручний метод, за допомогою HTML.
2. За допомогою програмних засобів розробки сайтів.
3. За допомогою інструментальних систем таких як CMS.
4. За допомогою фрейм ворків.
5. На SaaS-платформах у CLOUD [15].

Третя група – середній рівень розвитку, до якої відносяться такі знання основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці з показником 36,7 %. Ергономіка комплексно вивчає особливості виробничої діяльності людини в системі «людина-техніка-довкілля». Тобто ця галузь знань вивчає особливості пристосування посадових обов'язків, робочих місць, об'єктів праці, а також комп'ютерних програм для найбільш безпечно та ефективної праці працівника.

Таблиця 7

Ступінь розвитку цифрових знань психолога

Види цифрових навиків <i>Перша група знань щодо інформаційних сервісів інтернету</i>	Шкала вимірювання (%)				
	1	2	3	4	5
1) інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта	0	0	0	0	46,7
2) знання про сучасні інформаційні технології та системи	0	0	0	0	60
3) технології обробки текстової інформації					43,3
Середнє значення:	0	0	0	0	50
<i>Друга група знань щодо обробки інформації та мультимедії за допомогою спеціальних програм</i>					
1) типи даних, які використовуються в Excel	0	0	0	50	0
2) технології обробки графічної інформації	0	0	0	37,7	0
3) технології опрацювання мультимедійних даних	0	0	0	53,3	0
4) технології розробки веб-сайтів	0	0	0	40	0

Середнє значення:	0	0	0	45	0
<i>Третя група знань щодо підняття позицій власного продукту в мережі інтернет</i>					
1) положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці	0	0	36,7	0	0
2) особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації	0	0	33,3	0	0
Середнє значення:	0	0	35	0	0

Наступною групою знань з середнім рівнем розвитку є така група знань про особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін. – 33,3 % середній рівень. Ця група знань складається з такої складової як просування веб-сайтів – здійснення реклами, підбір контенту та збільшення підписників цього сайту. Та іншого елементу як пошукової оптимізації – це підняття позицій сайту в результатах пошукових систем за певними запитами користувачів. Чим вище позиція сайту в результатах пошуку, тим більша ймовірність, що відвідувач перейде на нього з пошукових систем (Таблиця 7).

Таким чином, цифрові знання відіграють важливу роль в роботі психолога з цифровими технологіями, оскільки дають можливість правильно та безпечно використовувати цифрові інструменти для досягнення поставленої мети. Також цифрові знання надають можливість ефективно обирати комп'ютерні програми, а саме програми щодо інформаційного сервісу інтернету, використання редакторів для обробки інформації як тесту так і мультимедії, підняття рейтингу своєї сторінки шляхом здійснення реклами та пошукової оптимізації. Проаналізувавши результати нашого дослідження респонденти визначали, що майже всіма цифровими знаннями повинен володіти психолог для успішної практичної діяльності та постійного підвищення рівня цифрової грамотності.

2.3. Напрями підвищення рівня цифрової грамотності психолога. Практичні рекомендації.

Результати проведеного анкетування показали недостатній рівень сформованості цифрової грамотності у студентів-психології, у зв'язку з цим виникає необхідність її вдосконалення.

На підставі аналізу можна виділити такі фундаментальних завдання, які потрібні виконувати для підвищення рівня цифрової грамотності психологам:

1. Формування комплексної бази знань щодо діяльності у кіберпросторі;
2. Підвищення рівня відповідальності під час роботи з інформаційними та цифровими даними;
3. Розвиток високого рівня критичності мислення;
4. Формування навичок уникнення шахрайства в цифровому просторі;
5. Робота з впровадження психологічної діяльності у цифровому полі;
6. Формування впевненого ставлення до своїх знань, умінь та навичок під час роботи у діджитал-просторі [23, С. 100].

На нашу думку дієвими заходами підвищення цифрової грамотності у студентів-психологів є: інтерактивні лекції за тематикою кожного модулю; психологічні вправи: робота із самооцінкою та впевненістю у собі, робота із самовизначенням та самопрезентацією у своїй діяльності; перегляд навчальних відео; групове обговорення та дискусії; творчі вправи для набуття навичок самовираження. Також доцільно запровадити вивчення дисципліни «Інформаційні технології для психологів», яка буде включати вивчення умінь, навичок і знань в діджитал-сфері. А також, доцільно доповнити курс дисципліни «Кібербезпека» стосовно цифрової грамотності психолога.

Для підвищення рівня цифрової грамотності майбутнім психологам варто зосередити свою увагу на самоосвіті та використанні освітніх цифрових можливостей задля підвищення рівня знань, умінь та навичок. Наразі більшість навчальних закладів акцентує увагу не тільки на ефективності традиційного навчання, а ще й впроваджує процес самоосвіти студентів. Самостійна пізнавальна діяльність відіграє важливу роль у професійному становленні особистості, а саме - людиною здобуваються нові знання, вона вчиться брати відповідальність за обрану нею інформацію, розвивається критичність мислення та набуваються навички якісної роботи з інформаційними

даними. На сьогодні є широкий вибір електронних освітніх порталів, де можна отримати нові знання та навички завдяки діджитал простору.

Саме тому, можна запропонувати низку інструментів задля ефективної обробки інформації:

- 1) підвищувати власний рівень знань у сфері цифрових технологій;
- 2) для якісної перевірки даних звертатися до офіційних першоджерел;
- 3) опиратися на актуальні наукові джерела;
- 4) звертати увагу на дизайн досліджень, які розглядаються;
- 5) обирати надійні онлайн-портали;
- 6) відвідувати тренінги/вебінари, метою яких є сприяння розвитку критичного мислення через творчі методики, роботу із інформаційними даними у групі, гру, психологічні методики [25].

Підвищення цифрової грамотності також характеризується умінням використовувати різні цифрові інструменти, а саме:

- 1) опанування нового програмного забезпечення;
- 2) використання різних мобільних та комп'ютерних додатків для своєї творчої та професійної діяльності;
- 3) поглиблювати свої знання за допомогою онлайн-освіти: курси з графічного дизайну, математично-статистичної обробки тощо.

Найпоширенішою проблемою респондентів анкетування є саме недостатній рівень знань та навичок кібербезпеки, тому нами було розроблено покроковий алгоритм шляхів вирішення нагальних проблем:

- 1) вміння користуватися розгалуженими можливостями антивірусного програмного забезпечення;
- 2) знання шляхів подолання випадків шахрайства в інтернеті за допомогою кіберполіції;
- 3) розвиток критичної оцінки щодо товарів та послуг надаваних у мережі інтернет;
- 4) вміння захищати свої дані за допомогою авторського права та налаштувань конфіденційності [25].

Формування сучасного інформаційного суспільства неможливе без наявності у спеціалістів-психологів такої складової як цифрової грамотності, яка визначає рівень професійного розвитку. Головною перевагою цифрової грамотності є безперервне навчання, яке полягає у можливості психолога проходження онлайн-курсів і тренінгів для отримання знань та навичок в професійній діяльності. Також цифрова грамотність стала важливою передумовою для становлення конкурентоспроможного та кваліфікованого спеціаліста в усіх сферах діяльності.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

З одного боку швидкий перехід на дистанційне навчання сприяли розвитку цифрової грамотності психолога, а з іншого боку, створив неабиякі труднощі використання цифрових технологій у зв'язку з тим, що багатьом психологам бракує навичок, умінь та знань у впевненому використанні цифрових технологій.

Технологічне прискорення продемонструвало не підготовленість частини психологів до таких змін і пов'язано з тим, що в недостатній мірі володіння цифровою грамотністю. Відсутність розуміння, що таке цифрова грамотність. Тепер перед психологам постає завдання навчитися користуватися цифровими технологіями для виконання професійних функцій, оскільки простежується тенденція до здебільше діяльність психолога переходить в онлайн-середовище.

Також варто відзначити, що робота психолога з інформацією відбувається у цифровому форматі, що внаслідок чого встановлюються відповідні вимоги: якісний пошук, перевірка та обробка інформаційних даних, вміння чітко та зрозуміло висловлювати свою думку у відео- та текстовому форматі, навички регулювання та забезпечення своєї безпеки у цифровому просторі.

Сьогоднішні реалії діджиталізації суспільства зумовлюють впровадження вивчення цифрових навиків, умінь та отримання знань на освітньому рівні для формування професійних складових елементів цифрової грамотності майбутніх психологів.

Наразі цінність складових як компетентність, оперативність, усвідомленість та відповідальність щодо оцінки можливостей та ризиків цифрових технологій – є доволі значущою, але варто відзначити, що із підвищенням рівня цифрової грамотності населення ці складові стануть необхідним базовим набором якостей, без яких відтворення власної діяльності стане ускладненим або навіть неможливим. Цифрова грамотність допомагає психологам є розширювати свої можливості та залучати сучасні технологічні інструменти задля своєї реалізації.

Цифрові уміння, навички та знання спрямовані на виконання таких основних задач:

- 1) пошук нової інформації, аналіз та її оцінка;
- 2) ефективна взаємодія в мережі Інтернет, тобто спілкування в цифровому форматі;
- 3) співпраця з іншими психологами та клієнтами через різні платформи;
- 4) створення цифрового контенту;
- 5) використання заходів кібербезпеки в цифровому просторі.

Таким чином, дослідження проблематики цифрової грамотності психолога, а саме складових її елементів - умінь, навичок та знань є на сьогоднішній день дуже важливим питанням.

ВИСНОВКИ

Останнім часом в суспільстві спостерігається значне реформування культури роботи з інформації, відбувається процес діджиталізації. Цей процес охоплює всі сфери життя, в даному випадку ми розглядаємо цифрову грамотність психолога. У зв'язку з великою кількістю інформації, необхідність її пошуку, аналізу та безпечного використання – це спричиняє певну дезорієнтацію в кіберпросторі. Ще одним важливим фактом є вплив пандемії Covid-19, що спричинило перехід робочого простору в онлайн-формат, що спричиняє труднощі для фахівців. Виникають такі труднощі як відсутність цифрових знань для використання цифрових технологій, що впливає на якість роботи.

В магістерському дослідницькому проекті ми ставили перед собою завдання, які були повністю виконані шляхом проведення емпіричного та теоретичного дослідження. Було досягнуто наступне:

Визначено етапи організації та проведення емпіричного дослідження психологічних аспектів цифрової грамотності психолога. На підставі аналізу можна надати таке точне та доцільне визначення, що цифрова грамотність психолога – це сукупність знань, умінь і навичок психолога, що дозволяє ефективно та безпечно здійснювати пошук, аналіз, оцінку певної інформації; накопичувати та використовувати цифрові технології для вирішення конкретних професійних завдань.

Здійснена діагностика поточного стану цифрової грамотності психолога шляхом проведення анкетування. В результаті аналізу анкет можна визначити, що цифрова грамотність є важливим професійним компонентом компетентності психолога, яка допомагає якісно виконувати свою роботу та мати можливість безперервно навчатися.

Цифрова грамотність психолога включає в себе такі складові компоненти як цифрові навички, уміння та знання щодо використання цифрових технологій.

Визначено та проаналізовано цифрові навички та уміння як складових частин цифрової грамотності психолога. Цифрові уміння – це здатність особи виконувати певні дії або діяльність на основі здобутих знань в сфері ІТ-технологій та сформованих навичок. Другим елементом є цифрові навички – це сформовані автоматизовані інстинктоподібні дії, що реалізуються на рівні несвідомого контролю.

Ми проаналізувавши наукову літературу визначили п'ять груп важливих умінь різновидів цифрової грамотності психолога: діджитал-інформаційно-пошукова цифрова грамотність, діджитал-соціально-комунікативна цифрова грамотність, діджитал-методична цифрова грамотність, діджитал-операціональна цифрова грамотність, діджитал-аналітична цифрова грамотність психолога. Також визначили групи цифрових навичок цифрової грамотності психолога таких як: користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації; використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях; використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності.

Визначено та проаналізовано цифрові знання як складових частин цифрової грамотності психолога. Цифрові знання – це знання про цифрові уміння та навички, що дозволяють безпечно та ефективно використовувати ІТ-технології. У психолога повинні бути розвинуті такі професійно важливі знання цифрової грамотності, а саме психолог повинен знати: інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта; сучасні інформаційні технології та системи; технології обробки текстової інформації; типи даних, які використовуються в Excel; технології обробки графічної інформації; технології опрацювання мультимедійних даних; технології розробки веб-сайтів; основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці; особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін.

А також охарактеризовано напрями підвищення рівня цифрової грамотності психолога та надано практичні рекомендації з розвитку цифрової грамотності психолога. На нашу думку дієвими заходами підвищення цифрової грамотності у студентів-психологів є: інтерактивні лекції за тематикою кожного модулю; психологічні вправи: робота із самооцінкою та впевненістю у собі, робота із самовизначенням та самопрезентацією у своїй діяльності; перегляд навчальних відео; групове обговорення та дискусії; творчі вправи для набуття навичок самовираження. Також доцільно запровадити вивчення дисципліни «Інформаційні технології для психологів», яка буде включати вивчення умінь, навичок і знань в діджитал-сфері. А також, доцільно доповнити курс дисципліни «Кібербезпека» стосовно цифрової грамотності психолога.

Робота з інформаційними та цифровими джерелами – наразі для фахівця практичного психолога робота з інформаційними даними є першочерговою та важливою. Психолог має набувати нових цифрових умінь, навичок та знань шляхом розширення свого цифрового інструментарію. Для психолога постійне навчання та досвід є ключовим аспектом розвитку у своїй діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балл Г. Психологія професійної діяльності крізь призму категорій «особистість» і «культура». Концептуальні засади професійного розвитку особистості в умовах євро інтеграційних процесів. Київ: НТУ, 2015. – 189 с.
2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. –156 с.
3. Биков В., Овчарук О. В. та ін. Оцінювання інформаційно-комунікаційної компетентності учнів та педагогів в умовах євроінтеграційних процесів в освіті. Київ: Педагогічна думка, 2017. –160 с.
4. Бегун А. В. Інформаційна безпека: навч. посіб. / А.В. Бегун. – Київ: КНЕУ, 2008. – 280 с.
5. Бібік Н. М. Компетенції. Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 410 с.
6. Білоус О. В. Цифрова компетентність як ключова компетентність для навчання впродовж життя. Київ: НАПН. – 64 с.
7. Богуш В. М. Теоретичні основи захищених інформаційних технологій: навч. посіб. / В. М. Богуш, О. А. Довидьков, В. Г. Кривуца. – Київ : ДУІКТ, 2010. – 454 с.
8. Васьківська С. В. Основи психологічного консультування: навчальний посібник. Київ: Четверта хвиля, 2004. – 256 с.
9. Вдовиченко Ю. В. Цифрові технології як основа та рушійна сила розвитку сучасної глобальної економіки. Журнал «Економіка та держава», 2018. №1, С. 79-82.
10. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Т. 61, вип. 5. – С. 1-14.
11. Генсерук Г. Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2019. Вип. 6. – С. 8-16.

12. Гібалова Н. Реалізація компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців електронного навчання досвід ПНПУ імені В. Г. Короленка. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка., 2018. 138 с.

12. Дорош Марина. Діти і технології: «Піраміда цифрової поведінки» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/kids/diti_i_tekhnologii_piramida_tsifrovo_i_povedinki

13. Доценко С. О., Прокопенко А. І. Цифрова грамотність майбутніх учителів у контексті STEM-освіти. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 10 квітня 2018 р.). Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2018. - 476 с.

14. Іванов В., Мелещенко О. Комп'ютерні технології в засобах масової комунікації: сучасне та майбутнє. Київ: РВУ, 1999. 173 с.

15. Іонан В. Цифрова грамотність: що це і навіщо це українцям. НВ-Бізнес. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/programa-rozvitku-cifrovih-navichok-v-ukrajini-shcho-planuye-ministerstvo-cifrovoji-transformaciji-50053488.html?fbclid=IwAR2EjEHxBgl2PCfCusa-mQ4n4CiczElyx-TzrN5F3OTzGvfZkzDiYk5OF-I>

16. Карташова Л.А., Пліш І.В., Бахмат Н.В. Розвиток цифрової компетентності педагога в інформаційно-освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти. Інформаційні технології і засоби навчання, Київ: 2018, 412 с.

17. Краснякова А. Цифрова компетентність користувачів інтернету: соціально- та політико-психологічні аспекти дослідження. Проблеми політичної психології, 2019. Т.22. Вип.22. С. 198-210.

18. Коваленко, В. В., Носенко, Ю. Г., Яцишин, А. В. (2018). Електронні соціальні мережі як засіб підтримки освітнього процесу та соціально-педагогічної роботи з учнями, які мають функціональні обмеження. *Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання*. Полтава: ПУЕТ. С. 119 – 127.

19. Кокун, О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. Агентство». 2012. 200 с.
20. Коломинський, Н. Л. Методологічні засади професійної підготовки практичного психолога. Практична психологія та соціальна робота. № 4, 2003. - 156 с.
21. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи [Текст] / [заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с. – (Бібліотека з освітньої політики).
22. Костікова, І.І. (2010). Формування культури використання інформаційнокомунікаційних технологій студентами. Вісник Житомирського державного університету. Серія: Педагогічні науки, 53, 37-41.
23. Кудлай В. О., «Цифрова грамотність особистості в контексті розвитку інформаційного суспільства», Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія, вип. 10, с. 97-104, 2015.
24. Матюшко П., «Інтерактивна і цифрова педагогіка для нового покоління» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://liftzvar.com.ua/uk/content/interaktyvna-i-cyfrova-pedagogika-dlya-novogorokolinnya>.
25. Мерфі С. Думка: Цифрова грамотність – це не лише «як», але й «чому» [Електронний ресурс] / С. Мерфі; пер. з англ. проект «Медіаграмотність». – Режим доступу: <http://osvita.mediasapiens.ua/material/1757>.
26. Овчарук О. В., «Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи», у Формування інформаційно-комунікаційних компетентностей у контексті євроінтеграційних процесів створення інформаційного освітнього простору, В. Ю. Биков, О. В. Овчарук, Ред. Київ, Україна: Атіка, 2014, с. 7-16.
27. Петухова, Л., Бальоха, А. (2016). Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище в контексті професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Science and Education in New Dimension. Pedagogy and Psychology, IV(39), Vol. 79, 60-64.
28. Радзієвська, О. Г. (2017). Інформаційна грамотність та цифрова нерівність: убезпечення дитини в сучасному інформаційному просторі. Інформація і

право, 1(20), 92-103. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ippi.org.ua/radzi%D1%94vska-og-informatsiina-gramotnist-tatsifrova-nerivnist-ubezpechennya-ditini-v-suchasnomu-infor>.

29. Ребрина, В. А. (20214). Цифрова культура педагога : навчальна програма. Хмельницький : Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://dn.hoippo.km.ua/ckp/index.html>

30. Соколова, Н. (2012). Цифровая культура или культура в цифровую эпоху? [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://culturalresearch.ru/files/open_issues/03_2012/IJCR_03\(8\)_2012_SokolovaN.pdf](http://culturalresearch.ru/files/open_issues/03_2012/IJCR_03(8)_2012_SokolovaN.pdf).

31. Сисоєва О.А. Формування цифрової інформаційної компетентності у майбутніх вчителів технологій засобами мультимедіа. Вінниця: 2010. Вип. 7. С. 356-358.

32. Співаковський, О. В. Вінник, М. О., Тарасіч, Ю. Г. (2014). Побудова ІКТ інфраструктури ВНЗ: проблеми та шляхи вирішення. Інформаційні технології і засоби навчання, 1, 99-116. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/996#.Uzz8sfl_t1Z.

33. Цільмак О.М. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: підручник. // О. М. Цільмак. – Одеса: ОДУВС, 2017. – 124 с.

34. Цільмак О.М. Основні положення особистісно–соціально–діяльнісного компетентнісного підходу до навчання / О. М. Цільмак // Acta Universitatis Pontica Euxinus: международный научный журнал. / Специальный выпуск: Материалы VII міжнар.наук.–практ. конф. (Болгария, Варна, Украина, Днепропетровск, 3–10 июня 2011 г.) – Державний інститут підготовки та перепідготовки кадрів промисловості. – Дніпропетровськ: ДППК, 2011. – в 3–х томах. – Т.1, – С.479–482.

35. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу: аналіт. зап. / В. С. Куйбіда, О. М. Петроє, Л. І. Федулова, Г. О. Андросук. Київ: НАДУ. 2019. 28 с.

36. Шахіна І. Ю. Визначення і напрями створення інформаційного освітнього середовища. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Харків: НТУ «ХПІ», 2013. 255 с.

37. Шахіна І. Ю. Організація освітнього процесу з використанням електронних навчально-методичних комплексів для підготовки фахівців з комп'ютерних технологій. Харків: 2017. 154 с.

38. Професійна рамка цифрового навчання (Digital Teaching Professional Framework) [Електронний ресурс] – Режим доступу URL: <https://www.etfoundation.co.uk/supporting/supportpractitioners/edtech-support/digital-skills-competency-framework>

ДОДАТКИ

Додаток А

Тести

1. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими цифровими інструментами найчастіше користується психолог в своїй роботі. Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий.

- **Блоги або цифрові журнали;**
- **Сторінки Facebook;**
- **Групи у Facebook;**
- **Linkedin;**
- **YouTube;**
- **Гурумінд** (джерела медитації та вправ на релаксацію)
- **Ментавіо** (з'єднує психотерапевтів та користувачів, які шукають психологічну підтримку та надає можливість онлайн консультацій)
- **Мейо** (широкий спектор фізичних та психологічних рекомендацій щодо добробуту)
- **Viber, Telegram, Skype, ZOOM;**
- **Інтернет-пошукові системи;**
- **Календар Google.**

2. Які компоненти цифрової грамотності найбільш важливі. Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий

1. Інформаційна грамотність (тобто, уміння шукати, оцінювати та ефективно використовувати інформацію).
2. Кіберобізнаності (тобто, використання заходів безпеки з метою забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних).
3. ІТ-грамотність (тобто, уміння користуватися пристроями, програмами та сервісами).
4. Академічної доброчесності (тобто, робота з інформацією з позиції авторського права, інтелектуальної власності)
5. Комунікації та співробітництва (тобто, участь у цифрових мережах для навчання, досліджень та професійного розвитку).

6. Цифровий профіль (тобто, управління цифровою репутацією та он-лайн ідентичністю).
7. Медіаграмотності (тобто, здатність критично сприймати та аналізувати інформацію)
8. Пізнавальний компонент (тобто, вміння ефективно отримувати знання у технологічному середовищі).

3. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими цифровими вміннями повинен володіти сучасний психолог Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий рівень володіння.

Група діджитал-інформаційно-пошукова цифрова грамотність.

- 1) здійснювати пошук, відбір, зберігання інформації за допомогою різних інформаційно-пошукових технологій;
- 2) використовувати можливості авторизованих інформаційно-пошукових систем, банки даних для вирішення окремих завдань психологічної діяльності;
- 3) здійснювати підбір програмного забезпечення, який потрібний для психологічної діяльності.

Група діджитал-соціально-комунікативна цифрова грамотність.

- 1) створювати власну колекцію інформаційно-комунікаційних технологій шляхом використання світових інформаційних ресурсів, що є у мережі інтернет;
- 2) використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесі організації відео-конференцій для дистанційних форм психологічної діяльності;
- 3) використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв'язання психологічних проблем;
- 4) поширювати та обмінюватися даними за допомогою цифрових технологій;
- 5) спілкуватися через соціальні мережі, електронну пошту.

Група діджитал-методична цифрова грамотність.

- 1) створювати саморекламний продукт на персональних сторінках; готувати презентації та роздавальний матеріал, які необхідні для психологічної діяльності;
- 2) створювати різноманітні дидактичні засоби та дидактичні ресурси за допомогою програмного інструментарію;

3) долучатися до онлайн-освіти (курсів, тренінгів, лекцій, майстер-класів) тощо.

Група діджитал-операціональна цифрова грамотність.

- 1) створити свій онлайн-кабінет; створювати та розміщувати в Інтернет просторі власні сторінки;
- 2) користуватися фото-; відео- графічними редакторами;
- 3) працювати з інформацією (як числами, так і текстами);
- 4) опрацьовувати результати психологічної діагностики, використовуючи спеціальні ІТ-програми;
- 5) шукати створювати та обмінюватися цифровими ресурсами;
- 6) використовуючи сервіси та засоби ІТ-технологій для здійснення професійних функцій.

Група діджитал-аналітична цифрова грамотність психолога.

- 1) здійснювати кількісний та якісний аналіз інформації та результатів психодіагностики за допомогою ІТ-технологій,
- 2) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-технологій;
- 3) аналізувати інформацію за допомогою спеціальних ІТ-програм та технологій.

4. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими цифровими навичками повинен володіти сучасний психолог Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий рівень володіння.

- 1) користування ПЕОМ для обробки та систематизації інформації;
- 2) використання техніки та технологій в експериментальних дослідженнях;
- 3) використання різноманітних засобів інформаційних і комунікаційних технологій в професійній діяльності.

5. На вашу думку, визначте по шкалі від 1 до 5, якими цифровими знаннями повинен володіти сучасний психолог Оцініть від 1 до 5, де 1 - дуже низький, 2 - низький, 3 - середній, 4 - високий, 5 - дуже високий рівень володіння.

- 1) інформаційні сервіси інтернету: перегляд веб-сторінок, пошук інформації, електронна пошта;
- 2) сучасні інформаційні технології та системи; технології обробки текстової інформації; типи даних, які використовуються в Excel;
- 3) технології обробки графічної інформації;
- 4) технології опрацювання мультимедійних даних;
- 5) технології розробки веб-сайтів; основні положення ергономіки розміщення відомостей на веб-сторінці;
- 6) особливості просування веб-сайтів і пошукової оптимізації та ін.

